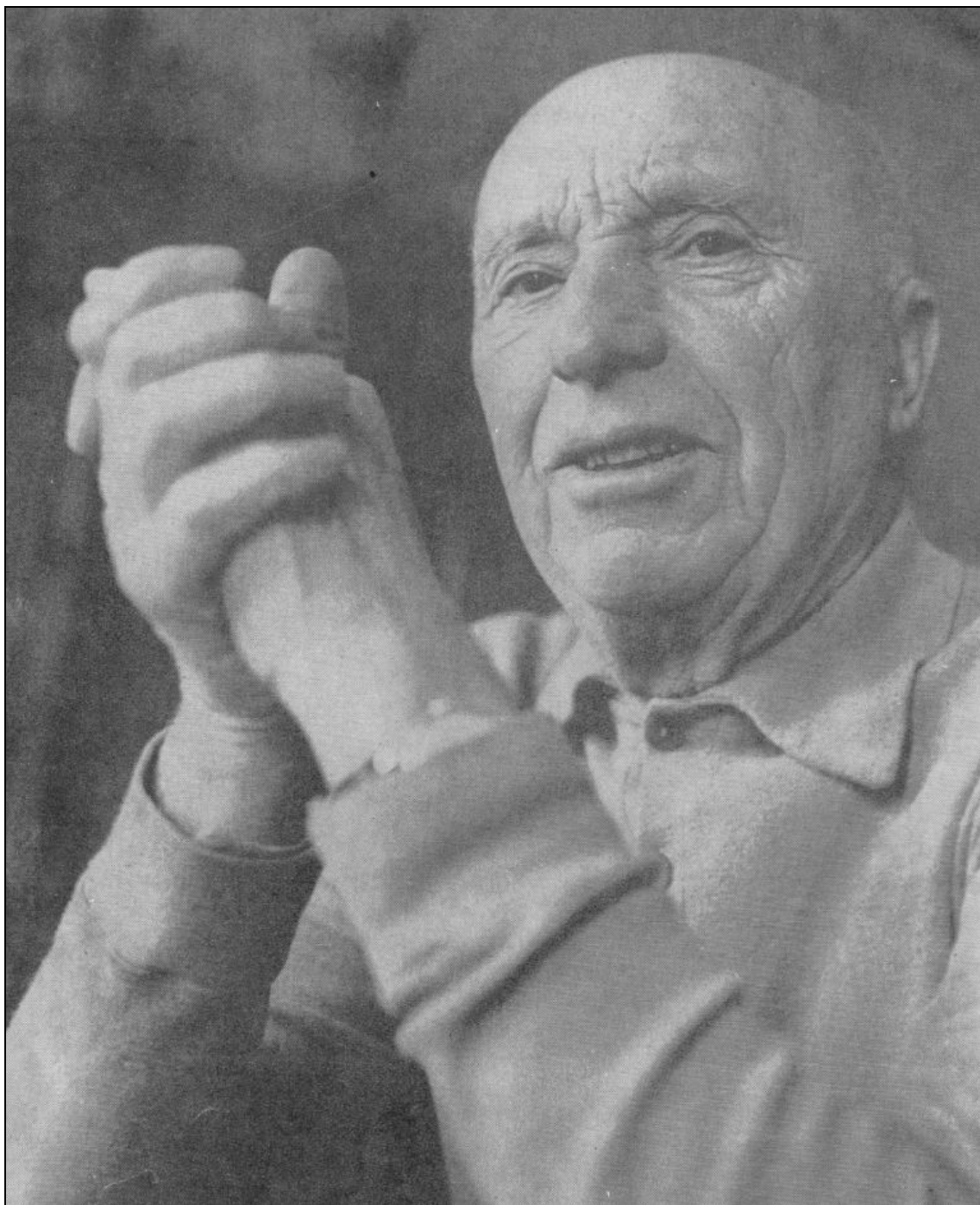

NAGY IMRE: FÖLJEGYZÉSEK
(szemelvények)

Nagy Imre (EVELLEI LÁSZLÓ felvétele)

Hol is kezdeném el, ha nem a születésem adatával? 1893. július 25-öt írt az apám a kalendáriumába. Amint mondta, nem lehetett kellemes ez a nap számára: nagy vihar volt azon a napon. Felkapok a képzelet szárnyára, s máris ott lebegek abban a katlanszerű völgyben, ahova az istenek annak idején lepottyantottak, s ahol kis megszakításokkal ifjúságom nagy részét töltöttem.

*

Ropogott a kályhában a tűz. Künn nagy a hideg. No, mi ez? — mutat az anyám egy pár új csizmára. Majd kiesett a szemem a nézéstől. Hát ez valóság? Úgy látszik, a vásárban nőttemre vették, mert éppen hogy belé nem esem, akkora a hossza. A nadrág meg, amit anyám varrt, mintha éppenséggel bükkfából lett volna, úgy feszengett rajtam. Az ellenzõt pedig, azt a bizonyos nyílást, ahonnan a füttyülõt vagy pisilõt elõ kellett venni, alig találtam meg. Mire én megtaláltam, a többi már a két métert is beöntözte. Csak úgy sárgállott a vízipuska műve a csillogó havon, amikor én még mindig csak kínlódtam a kereséssel. És ez még a legkevesebb lett volna ahhoz, hogy többet ne vegyem fel. De néhány önzetlen kritika végleg a nadrág esküdt ellenségévé tett. Az istennek sem lehetett reám húzni, bár az apám néhány poffal avatkozott bele a vélemény kialakulásába.

Életemben többé nem fordult elõ a ruhakérdés körül efféle vita. A respektust végérvényesen megszereztem, s késõbb is mindig sajnáltam azt, akin rosszul szabott ruhát láttam.

*

A hó jóformán még el sem ment. Nagy darabokban úsztak a jegek a kávészínû vízben, de a ruha már repült le rólam. A halászok zsákmányukból nekem is juttattak egy kishalat, s azt én addig mártogattam a sebesen folyó lébe, amíg gyors és ijedt mozdulattal belecsúsztam. A húgom húzott ki, hajamnál fogva. Rózsai néni, a dajkám, aki annyiszor mentette meg a bőrömet a veréstõl, bevitt a víz partján lévõ lakásába, s addig nem engedett el, amíg a ruhám meg nem száradt.

Unalmas lett volna a nadrágszárítás, ha Antal bácsi pipája elõ nem kerül. Úgy, ahogy õ szokta, jól megtömött pipából, megindult a majmolás. De egypár szippantás elég volt a szédüléshez s egyben a kijózanodáshoz. A zsenge tüdõ igyekezett megszabadulni a füsttõl, a gyomor a már régen bevett ételtõl. Nehéz kínok és kétségbeesett mozdulatok után végre megszabadultam.

Ezt az élvezetet meg is elégeltem. Nagy utálattal végeztem ugyan nagyapám közel tíz pipájának a takarítását — a pipatakarításnak galambfióka volt az ára —, de már a füst nem kellett.

*

Teljes erõmbõl a madarászásra vettem magam. Felkutatni a madárfészkeket, ez volt az édes gyönyör. Rátalálni egy rejtett fészekre, ez volt az igazi. Mintha valami nagy titok bomlott volna ki a szemem láttára: a különbözõ színû tojások, az alvó madárfiókák, a kétségbeesett, gyermekeiket védõ szülõk pityegtek egyik ágról a másikra. Én pedig, az idegen tolakodó, beértem azzal, hogy nagyot köptem a félig szõrös, csupasz testû madarak szájába, s mint aki jól végezte dolgát, továbbálltam más fészket keresni. Volt olyan nap, hogy öt fészket is felfedeztem.

Most már látom és tudom, mire volt jó ez a szenvedély. Kitárult elõttem a madárvilág minden titka. Sajnos, sokan estek fogságba, s egész életüket galickában töltötték. Zöldike, kenderice, stiglic, mátyás, rigó, mind áldozatul esett gyújtószenvédelyemnek. Késõbb a nagyobb madarak érdekelték. Héja, sólyom esett akkor már rabságomba, ezek azonban nem sokáig bírták a raboskodást. Anyám biztatására késõbb húgom vette kezelésbe õket, s végre

megszabadult a környék attól a bűztől és piszoktól, amit ezek a ragadozók terjesztettek. Aztán elenyészett a madarak iránti érdeklődésem. A falu bokros oldalai — már ismert tájak — nem csábítottak. De egyre inkább csábítani kezdett az erdő. Már egy-két kilométerre is eljártunk az erdőbe, mókusfiókára vadászni. Fogott is az egyik pásztorgyermek egyet, s én azt szereztem meg nagy nehezen. Titokban tarthattam csak, mert ismertem már a család, különösen a húgom ellenszenvét. Húsz centiméter lehetett a fejétől a farkáig, fele-fele arányban. Nagyon hamar megbarátkozott.

Nagy Imre: Patakpart

Hol a zsebemben, hol az ingemben, hol a kabátom ujjában pihent. Ha pedig megéhezett, mozgolódni kezdett, s felvonult az általa már ismert utakon, hol a kezem fejénél, hol a nyakamnál jelentkezett. Én azonban nem várhattam meg, amíg kidugja orrát,

hiszen ha akár anyám, akár húgom meglátja, kétségbe is esik. Tejet,ogyorót adtam neki, s eldugtam rejtekébe, ha már nem tarthattam magamnál. Kis fenyves volt az udvarunkon, ott csináltam neki fészket, és abban tanyázott.

Ismerte járásomat, hangomat. „Muci-Muci” — csettintettem, s már bújt elő fészkeből. Milyen boldogan bujkált az ingemben, kelt át jobb karomról a balra. Máskor oldalam egyik kényelmesebb részén helyezkedett el, s ott aludt órák hosszat.

Nagy Imre: Udvar

Egy alkalommal vendégek voltak nálunk. Mucit hirtelenjében letakartam a kalapommal, s a díványon hagytam. Figyelmemet lekötötte a felnőtték diskurzusa. S ekkor történt, hogy egyik vendég ruháját keresve kalapom alatt véletlenül megfogta Mucit. Nagyot sikoltott. Úgy termettem ott, mint egy sakál. Kezem fejről gyorsan megtalálta az utat. A két cinkos némán őrizte tovább titkát.

Néha mellettem aludt. Így történt, hogy egy éjjel mélyen elaludtam, ám halálra nyomtam. Amikor megpillantottam hűlt tetemét, kínomban éppen hogy nem ordítottam. Odalett a mókus, és oda a titok öröme.

*

Egyszer hallom, amint mondja valaki az utcán, hogy a pásztor farkaskölyköket talált. Mire odarohantam, már csak egy volt belőlük, azt is oldalba harapta egy kutya. Nem számít, így is megvettem, majd csak kiheveri az istenadta.

Este vittem haza, kitettem a tyúkketrecbe. Nyögött szegény, egyre kísértetiesebb hangon. Hamarosan az apám is meghallotta.

— Az apád istenit, miféle állatot hoztál megint ide? No, pucolj vele együtt!

Bőgve értem ki az utcára. Ömlött a könnyem a farkasfióka bundájára. Eljutottam a pásztor kapujába. Ott két hatalmas kutya fogadott. Sírva adtam vissza a farkaskölyköt, hogy csináljon vele, amit akar, mert engem az apám elkergetett vele együtt.

*

A gazdasszonyokat gyakran hozta nagy bajba a róka koma. Nekem sem kellett több, addig nem nyughattam, amíg rájuk nem akadtam. Ki is ástunk egy barátommal három darab barnás, fürgé, megszeppent rókakölyköt, s azzal állítottam haza. (...) Így kezdtem el nevelni ezt a három róka komát.

Remekül fejlődtek. Már alig férték a rácsos ládában. Egyre veszedelmesebb lyukakat rágtak kifelé, és egyre bűdösödtek. Már a környék is bűzlött tőlük. Közben a diákság, a pótvizsgára való készülés (mert latinból elbuktam) igen lefoglalt, s nem tudtam közöttük lenni. Egy napon aztán kirágták magukat, és befészkelődtek a csűr alá, ami alul üres volt, de rajtuk kívül nemigen fért be oda más állat. S mivel a természet rendje szerint megéheztek, az arra járó csirkét és tyúkot fogták el létük megmentésére.

Igen nagy kavarodás lett ebből a szomszédokkal. Egyre jártak az apámhoz, hogy csináljon valamit, mert különben így meg amúgy. Hát mit csináljunk? Egy vadással végképp elintéztük a rókanevelést. De ezzel jó időre az én szelídítő munkám is befejeződött, mert most már engem kezdtek szelídíteni tanítóim, tanárain és papjaim.

*

Körülbelül hétéves lehettem, amikor egy vésőt kaptam, amolyan hajlott hátú pléhfélét, amivel elkezdtem egy darab követ faragni. Valami állat-emberfélét vettem észre kialakulni. De akkor már elbújtam a pincébe, és ott folytattam titokzatos munkámat. Sámánkodásféle lázas mesterkedés vett rajtam erőt, s az anyag megszólalt. Az alkotás vágya kezdett dolgozni bennem. Homokba, falra, minden üres helyre, akár egy barlanglakó, pingálni is kezdtem. A szeminárium tanárának megrökönyödésére bekentem a falakat. Az volt a legnagyobb csúfság, amikor az egész falat telemázoltam. Sietve festették be, a tettest jól megfenyegették: Ha még egyszer ... stb.

*

A természet egyre otthonosabb lett számomra. Szívesen bújtam meg a csalitokban s lestem minden élőlényt, amely megmozdult. Egyre gyűltek körülöttem az állatok, ment az állatszeliidítés, csak én nem akartam megszelídülni. Ahogy egyik osztályt a másik után végeztem, hovatovább elvadultam. Megvadított az a sok ... tanár, s valóságos ketreccé vált

az iskolapad. Egyetlen menedékem a rajzolás lett. Ha rajzolhattam, elmúlt minden bánatom.

A hosszú téli estéken beletemetkeztem egy-egy kép másolásába. Már a Rózi néni falát s rajta kívül még legalább három szomszédjának a falát is Mária a gyermekkel című képem díszítette. (...) Nagy boldogság közepette hordoztam a képeket és mutogattam ismerőseimnek.

Ezek a falusi nénikék voltak első műalkotásaim értékelői és megbecsülői, egyik-másik még az ágy fölé is akasztotta.

*

Haj, micsoda öröm és ünnep volt számomra, amikor családkban megjelent Nagy István. Akkor már hallottam róla, hogy Párizsban járt, hogy a Gyilkos-tói útépitésnél fest, hogy nagy művész, de korgott még a gyomra a nagy műpártolástól. Elég kopottan jelent meg; egy kis vázlattömbbel és egy komoly sétatálcával.

Apámról, anyámról, húgomról 6B-s ceruzával félóránként kente fel a rajzot. (...) A szemem kiduvadt, úgy szívtam a finom vonalakat gyenge testembe, akár egy itatóspapír.

1912-ben Nagy István egyévi rajztermését állította ki Csíkszeredában. A jegyek eladásával s a pénz beszédésével engem bízott meg. Egész nap úgy ültem a képek alatt, mint akit szentté akarnak avatni. Elvárásoltak a Nagy István látomásai. Ilyent még nem láttam. Remegett a szívem abban az atmoszférában. Szénrajza az édesanyjáról és testvéréről, vázlatok a testvéréről, Zsögöd tája, a Gyilkos-tó, olajfestmények szerepeltek a kiállításon. Mindent elnyeltem, ha nem is egy, de két kortyra, hogy aztán több évig emésszem.

*

Akkor már nagy fiú voltam, s palacsintáért megtanultam rajzolni. Osztálytársaim velem csináltatták meg iskolai rajzaikat. Egy palacsinta — egy rajz. Péntekenként nyolc-tíz palacsinta ágaskodott a tanulóasztalomon. (...) S az asztalomra tett minden darab alatt ott volt egy cédulán az átadó neve.

Már cefetül ment a rajz, elannyira, hogy nekibátorodtam, s asztalra, WC falára, ahová értem, kentem fel a pofákat. Egy kis karakter, némi hasonmás elég volt ahhoz, hogy az isteni nép művésznek nevezzen ki. Ez lett a szerzett nevem, némelyiknek meg: Emre.

*

De nagyon sok víz folyt le az Olton, amíg a tanítóképzőben az utolsó évig eljutottam. Első és második gimnáziumban sehogy sem ment a latin a fejembe. Hogy a fenébe is vegye be az ember a latint, amikor olyan remekül lehetett azalatt tornászni, no meg rómázni (pitykézni), büzőzni. Láttam, hogy aki jól tud szaladni, egy sem bújja az iskola padját. Ha csak annyi időnk volt, azt almalopásra használtuk fel. Kiszaladtunk a Somlyó hegyére, télen ródliztunk vagy síztünk. Egy darab deszka vagy egy kerítésléc megtette a szolgálatot, iszánkodtunk. Szaladtak a napok egymás után, s egyszer csak ránk köszöntött az év vége, a bukás, az ismétlés. A jó rajz, a kitűnő ének, a jó torna — ennyivel maradtam. Csak úgy hemzsegett az elégtelen, ez az istentelen szó az értesítőmben. Olyan undorral és megvetéssel néztem végig, mint akit ebben a pillanatban ítélték halálra ezzel a bűdös, mérges gázzal, amire az van felírva: „elégtelen”.

*

Nyakamban földig érő hátizsák, oldalamon ötvenméteres ruháskötél. Nagybátyámmal nyereg nélkül üljük meg a lovat. Utunk verőfényes domboldalakon visz. Nagyapám örökségét osztjuk. Három... négy... tíz... Kihúzzuk a kötelet, cöveket nyomunk a földbe. Egyre inkább izgat a fizetségül ígért vadászsákmány.

— Emre! itt vad járt. Ereszd el a kutyákat.

A kutyák mindjárt nyomra akadnak. Pár perc múlva már ugrik a nyúl, s nagy dörgetve robog el mellettem. Ijedtemben, izgalomban a puskát mégis elsütöttem. A nyúl elesett, de pofámból, fogamból jött a vér. Odébb nagybátyám röhögött rajtam. Ha magam vagyok, nem is merem elsütni ezt a behemót puskát.

Nagy Imre: Hajtók

A szokásos vadász-felavatást, némi seggreveréssel, minden szertartás nélkül megejtettük. Utána hozzáláttunk a szalonnapihításhoz.

Körülöttünk a három kutya, arrább a kiterített nyúl. A nap már magasan jár, a füst az erdő felé úszik, ahonnan a nyirkos, hideg levegő még javában áramlik ki. Gyönyörű kép.

Lefekszem a gyepre, s elfelejtek minden fáradságot, még talán véresre lovagolt fenekem fájdalmát is.

Este, nem mondom, volt ugyan nyögés, de az első elejtett vad izgalma mindent megért.

*

Később már magam jártam nyulászni három jóbaráttal, három vadászkutyával. Gabonakereszteket osztottunk. Fölöttünk vadgalambok húztak el. Furcsa látvány lehettem. Nem voltam több tizenkét-tizenhárom évesnél. De már a vadászat szenvedélyétől megfertőzötten néztem a vadgalambokat.

Nagy Imre: A vadász

— Estére jó volna nyúl paprikást enni — mondja nagybátyám —, ha már nem lenne galamb. A tarisznya a horgasinamat verte. Csak úgy repültem a hegyoldalon felfelé az erdő irányába. A kutyák szíja a kezemben. Ahogy az erdőhöz érek, elengedem a kutyákat. Alig telt el egypár perc, s máris felverték a nyulat. Hangjukat a szomszéd hegyoldal felől hallottam. Éppen készenlétbe helyezkedem, amikor mintegy száz lépésről jön szembe velem a nyúl. Lassan felemelem a puskát. S akkor ... a bokor másik oldalán két csendőrkalap tolla lebben

meg. Egy pillanatra mintha gyökeret vert volna a lábam, de a következő szempillantásban már az erdő bozótjában szökött az ifjú orvvadász. Messzire nem jutottam, kimerített a nagy ijedség, a szaladás. Bevágódtam egy sűrű bokorba, s mozdulatlanul vártam a végítéletet. Szuszogás közeledett, s egyszer csak elszalad mellettem az egyik csendőr.

Szürkülődött, amikor elhatároztam, hogy megmozdulok. Hajam az időközben rácsepegett fenyőszuroktól a fához ragadt. Öreg este volt, mire a család nagy öröme hazavetődtem.

*

A fürdő tulajdonosa volt életem első mecénása. A húsz pengő forint kifizetése után nagy elragadtatással mutogatta a nem éppen műalkotásszámba menő képet. A húsz pengő forintot megmozdítottam, s egy rend ruha, egy kétcsövű puska s némely festék futotta belőle. Ezek életemnek mind igazán nagy eseményei voltak. Így erősödött meg hitem a művészetben, így kezdtem lábra kapni.

*

Csíksomlyón két gimnáziumot s a tanítóképzőt kínlódtam ki. (...) Gyalog jártam Zsögödről Somlyóra. Legtöbbször úgy megeresztettem az apostolok lovát, hogy a négy és fél kilométert tizenöt perc alatt leszaladtam. Nagy örömöm telt a futásban... Ordítás, hancúrozás között mentünk hazafelé, s ha gyümölcs került utunkba, a birtokbavétel után meggyámbászva loholtunk odább.

*

Minden héten volt sütés a háznál. Az anyám hat cipót süttött, s azt a pincében tartotta, hogy ne keményedjék meg. Este már be volt csomagolva a másnapi ebéd. A városi kölyköket ette meg a fene a cipóm után. Így aztán gyakran cserélt gazdát a cipó. Krémesbélest kaptam helyette, amit én igen szerettem.

*

Reggel fél nyolckor sorakozott az ifjúság, hogy misére menjen. Ha nem volt nagy hideg, elviselhető volt az a félóra. A mise alatt belenéztem az aznapi leckébe. Nagy hatása volt a templom misztikus fényének, Mária arcának szépsége pedig ma is arra késztet, hogy mindig megnézzem.

*

Apám több ízben próbált nekem a pályaválasztás kérdésében tanácsot adni. Mivel nem tanultam, kereskedősegédnek akart adni, de nekem arra semmi kedvem nem volt. Közben szájmuzsika, harmonika s hegedű felváltva ment tönkre a kezem között a nagy gyakorlástól. Ezeket mind a keresztapámtól kaptam.

Egyik alkalommal keresztapám meglepett egy család méhvel. Ezzel kimondhatatlanul boldoggá tett. Egész nap ott álltam, s lestem a méhkaptár ajtaján át a ki- s bejárókat. Így léptem örök barátságba az első méhcsalád útján a méhekkal.

*

A nyári vakáció alatt havasi kirándulásokra mentem, s ezalatt ismerkedtem meg a málnaszás, eprészés, mogyorószedés tudományával, a hegyi csűrökben pedig a szénában alvás gyönyöreivel. Néha egy-egy nagy fa alatt szállásoltuk el magunkat, este pedig a tűz babonázott meg. Sokszor egész nap vert az eső, s úgy megáztunk, hogy még a bőrünk is csuromvizes volt.

*

Képzős koromban ismerkedtem meg a különböző hangszerekkel: hegedűvel, orgonával, zongorával. Az iskola zenekarában második hegedűs voltam. A muzsika annyira

megkönyékezett, hogy vetekedni kezdett a piktúrával, ami akkor ugyan elég gyéren jutott szerephez, gyakorlathoz.

Zsögödön is alakítottunk egy zenekart. Akkor már nem laktak szüleim Zsögödön, mert átköltöztek Brassóba, de nekem a sok közül egyik keresztapámnál volt a szállásom. Ott tartottuk a próbát. Szegény háziaknak sok mindent el kellett szenvedniük: éktelen dörgetés jelentette a taktust, s bizonyára ahhoz igazodott az interpretáció is.

A macskazenekarnak az volt a célja, hogy éjjeli zenével lepjük meg a leányos házakat.

Méhészkedés közben (Ismeretlen szerző felvétele)

*

Csíksomlyó az őt körülvevő kéklő hegyekkel katlanhoz hasonlítható. Lábánál borvízforrás van, amelyből a cipó és kolbász elfogyasztása után jót ittunk öblösre összeszorított tenyerünkől. Bizony, be jól is esett! Még nagyokat is nyögtünk utána.

Ebédünket nyáron a szabadban fogyasztottuk el, s nyomban utána jött is a játék, a rómázás, bűzözés és sárkányeresztés. Mi a futballt nem ismertük, s ki is gondolta volna, hogy rövid idő alatt olyan tengeri herkentyűvé női ki magát. Engem, igaz, ma sem izgat.

Déli tizenkét órától két óráig tartott ebédidőnk, ezalatt fogyasztottuk el a cipót a kolbással, s ez alatt a szabad idő alatt korcsolyáztunk vagy szánkáztunk. Ha az idő nem kedvezett a korcsolyának vagy ródlinak, összegyűjtöttük a padokat, akadt mindjárt hegedűs, harmóniumos, bőgős, s a zenekar rázendített valami jó csárdásra vagy keringőre.

*

Harmad- és negyedévre bentlakó lettem, s így több időm akadt a művészetre. Akkor hallottam először Márton Ferencről a Gátkötő székeleyek című Malonyay-tanulmányból. Majd szétrágtam, majd felfaltam, annyira érdekelt. Megindult bennem egy belső láz, ami a művészet felé hajtott, s ha valahol egy ilyen tárgyú olvasmányt találtam, azon addig rágódtam, amíg betűnként fel nem faltam.

*

Az állomásra igyekeztem. Mentemben, rendszerint önkéntelenül, arra a gólyafészekre néztem, amely egy házon terebélyesedett. Mi történhetett, hogy most csak a nyomait látom? A kerítésen keresztül felfedeztem, hogy a fészek a földön hever, s egy gólyafiú kitárt szárnyal a földön van elnyúlva. Rögtön bemegyek a kertbe, felveszem, s hazaviszem. Anyámmal nekiláttunk, s nagy szakértelemmel sínbe raktuk a törött lábat. Utazásom természetesen elmaradt, én pedig folyvást azt figyeltem, mi lesz a gólyával.

Egypár napig ott hevert a földön, végre felállt. Szárnyát repülésre próbálta. Anyja többször leszállt a csúrra, de figyelmén kívül semmi önfeláldozást nem tanúsított. Tusnádfürdőn akkoriban egy levágott szárnyú gólya éktelenkedett, a tél veszélye elől a gazdája azt is felküldte nekem, arra gondolva, hogy ahol egy megvan, ott kettő is ellehet. A sánta lábú gólya azonban egy szép napon eltűnt. Egyszer csak az anyám kiabálja: „Né, a gólyánk a társaival együtt a házunk fölött repült el.” Jól látszott a kötés és a lógó vattacsomó, amit nem tudott egészen leszedni a lábáról.

*

Elhatároztam, nem megyek sehová a télen. Sízek, olvasok a jó meleg szobában, s rádiózom. Napi munkámat úgy osztottam be, hogy délután kettőig festettem, utána hamar ebéd, délután pedig jött a sízés. Ez a testet-lelket nemesítő sport kiszellőztette a tüdőmet, felfrissítette a véretem. Este kétszeres élvezettel olvastam. (...)

Az első sít 1912-ben kaptam második számú képvásárom során Pásztori fürdőtulajdonostól. (...) Nem is kell mondanom, micsoda gyermekkíséretet kaptam első kivonulásomkor. Nem mondom, jókat estem, s csak úgy porzott a hó, amíg valamennyire megtanultam. Az egyensúlyozásban egy jókora hosszú karóval segítettem magam. (...)

Brassóban a könyvekkel egyidőben vásároltam egy teljes felszerelést: bakancsot, sít és ruhát. Csíkban ez volt az első sífelszerelés. De milyen!? Hamarosan követőim is akadtak.

Brassóból kijött hozzám egy szász festő, aki a sízésben már nagy mester volt. Vele turkáltuk fel a gyönyörű havas hegyeket, de olyanokat is estem, hogy azt hittem, soha fel nem kelek. Azért csak ment folyvást a mindennapi gyakorlat. Két-három kísérletező is akadt, akikkel párhuzamosan folytattuk a sízést.

Az anyám egyszer hív a konyha ablakába:

— Gyere, Emre, láss csudát!

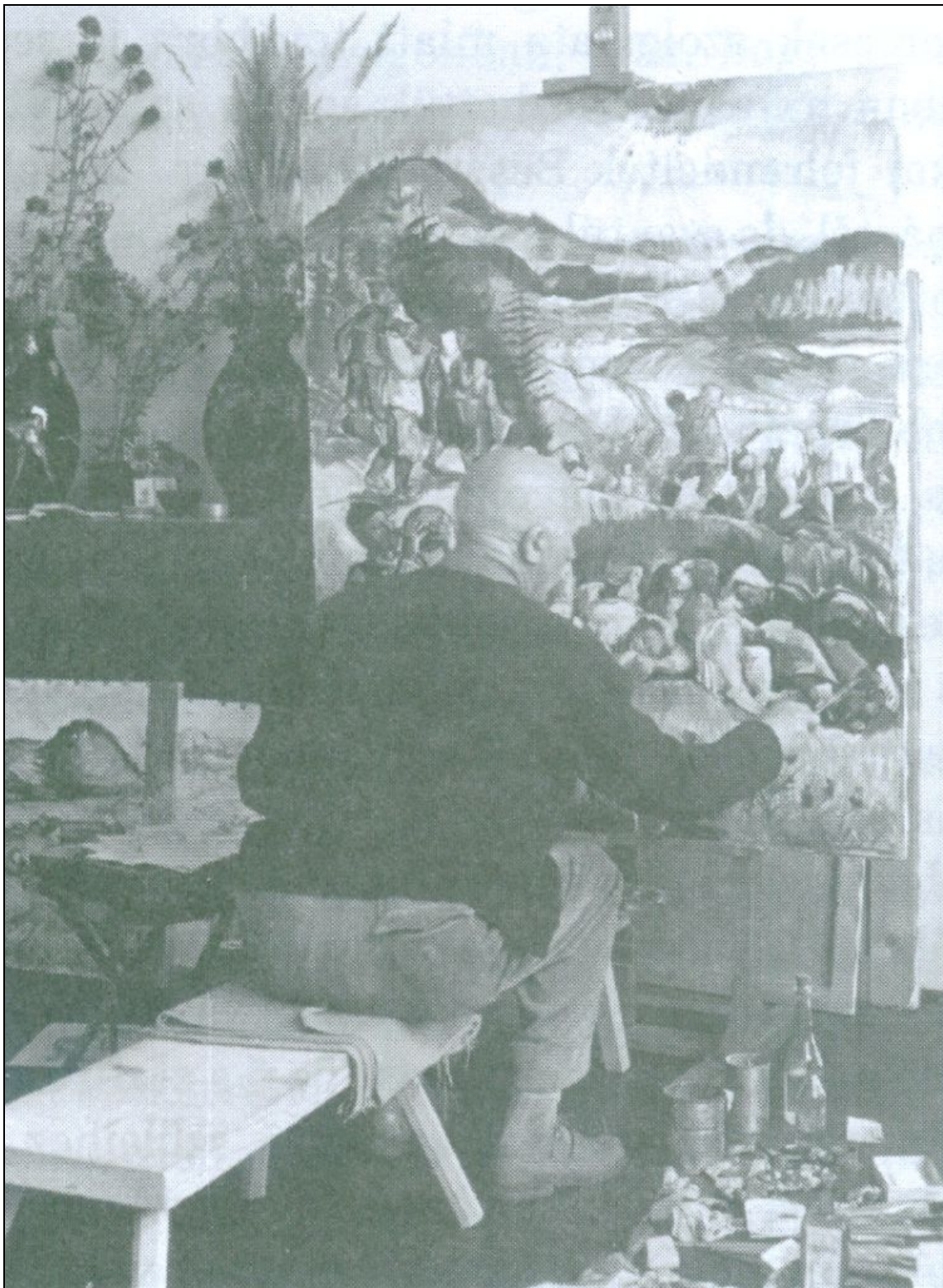
Nagy gyermekcsármálás fogad, de a látvány sem volt utolsó. Egy kölyköt a kezénél fogva húz nyolc-tíz. Annak az egynek pedig egy petróleumoshordó oldalsó dongája van a lábára erősítve. A donga síszerű hajlatát használta ki a gyermekész. Nosza!

Egypár év múlva a harangozó tíz lejért a gyermekeknek egészen jó sít csinált, a fejlődés lendülete pedig olyan nagy lett, hogy tíz év alatt Csíkszeredában ugrásáncunk lett. (...) A sízés tömegsporttá lett, nekem pedig, a festőnek eddig soha nem látott tájakat mutatott meg egészen váratlan oldalakról. Amit gyalogosan csak az útról vagy az ösvényről nézett az ember, azt sível mindenfelől megközelíthette: a sí előtt megnyílt minden út a határban. (...)

Tudásomban bízva egyszer olyan helyre érkeztem, ahonnan egy nagy lejtő visz tovább szakadékkal, s ennek szélén állt egy kaliba, mellette el egy párkány, amelyen eddig áthaladni sohasem mertem. A tetőn még széjjelnéztem. A téli táj minden szépsége a lila szürkességbe ágyazva, s ott húzódott meg alább a falu, aminek kék füstje jelezte az életet.

Repülök a domboldalon lefelé, irány a keskeny párkány. A szél áthatít a ruhámon. A sebesség akkora, hogy a könny is kibuggyan a szememből. Még csak egy pillanat, s a ház előtt vagyok.

Ütés a homlokomon.

Imre bácsi zsögödi műtermében (Ismeretlen szerző felvétele)

Aléltágomból úgy tértem magamhoz, mint egy álomból. Először a nyakamban olvadó hó figyelmeztetett az életre. Valami furcsa, fekvő helyzetben kaptam rajta magam. Mi is

történt? — próbálom összeszedni magam. Feltápászkodom. A kis csúrtól véres nyomok vezetnek ültő helyemig. Furcsák, amolyan ugrásszerűek. Valahogy összeszedem fájó testem, s felkelek. Léceim összetörtek ugyan, de magamat épnek éreztem.

Nagy Imre: Tél

A halálosan is végződhető baleset színteréről hazafelé menet egypár emberrel találkoztam. Nem mertek a szemem közé nézni. Én is valami furcsa színváltozást éreztem az arcomon, amit a tükör meg is mutatott, mielőtt hazaérkeztem.

Szerencsém volt. Anyám nagyon el volt foglalva, s emiatt nem láthatta meg drága fiának dagadt, véraláfutásos pofáját. Orrom úgy lógott a dagadtságtól s a fél fülem is, mint Márton bá szamarának a füle.

Amit lehetett, lemostam ezekből az idegen színekből. Háta fordítottam a világnak, szemben a fallal, s úgy tettem, mintha aludnám. Így kerültem el anyám megrettent arcát, amivel fogadott volna. Csak egy időre, mert most tört ki aztán az igazi botrány. Az esés következtében ugyanis úgy odavágódtam a jeges földhöz, hogy minden ízületem megnyúlt belé. Olyan általános izomlázt kaptam, ami napokig tartott, s még örülnöm is kellett ráadásul, hogy esésemnek súlyosabb kimenetele nem lett.

Az egészszet egyébként a csúrról leolvadt hólé idézte elő, ami a havat egy kis helyen magával vitte. Így egyik lécemet a föld lefékezte, s ez okozta a tíz-tizenkét méter hosszát tartó guruló esésemet.

*

Kisgyermek korom óta a vizet laktam. Mellettünk folyt el a kis patak, s nyaranta abban halászgattam vagy rákot fogtam kézzel. Amit fogtam, menten meg is sütöttük. Ez foglalta le egész napom.

A kézzel való halászatnak akadt néha nagy szenzációja is. Így például a kéz nyelére tekeredő kígyó (vízisikló) rémítette el pár napra bátorságunkat a halászatától. Mert akármilyen nagy volt is a szenvedély, egy-két napra az ijedelemtől alábbhagyott. De azért még nem untuk el magunkat, mert ilyenkor mindig akadt egy-két gazda, aki a lovát az Oltban fürösztötte. A gyermeksereg bátrabbja ilyenkor a ló hátára kapaszkodott, megfogta a sörényét, s a mély víz felé tartott. A ló felkavarta az orráig érő hullámokat. Prüszkölve sirültettük a sűgőbe, miközben a kisebbje sivitva ugrándozott bele a vízbe.

Ez az a kép, ami miatt Zsögödöt nem tudtam otthagyni. Pedig sokszor jött, hogy helyet cseréljek. De a nyár, ha csak nézem is ezeket az ismétlődő képeket, a paradicsomi gyermekkor korlátlan örömeinek emlékét idézi, amit még az estéli hazamenetel is csak egy pillanatra tudott elrontani.

A nap átszaladt a horizonton. Milyen hamar este lett! A ludak, rucák hazaindultak az Oltról, s már jön a tehéncsorda is. A hídon zötyögnek a hazatérő szekerek, a híd korlátjára támaszkodva pedig megállnak a pásztorgyermek, s hol a villogó halakat nézik, miközben nagyokat köpnek a vízbe, hol irigy, sóvár szemmel a fürdőzőket. Akad, aki bátorságot vesz, azt a kevés ruháját, amit a folt tesz nehézzé, csak úgy, merészen lerepíti magáról, odaveti a fűzfa ágára, amin a többiek inge is lógott, már bele is rohan az úsztatóvízbe, s csapkodó lábával szivárványt fröcsköl a lebukó nap fényében, egyenest a már megszáradt gyermekek felé. (...)

No, de most jött a haddelhadd. Szomját oltani még egypár tehén betér a vízbe, aztán a tehéncsorda utolján lógó pásztor is eltűnik a falu felé. Ruhánkat magunkra hányjuk, s nagy port felverve szaladunk. Elérjük a csordáit, s jól megdöfködjük a Rózi néném bivalyát, amely az egyetlen volt még akkor a faluban. A farka alá jól feldöfködvé indítottuk futásnak a nyugodalmasan kérődző, sétájából hazatérő állatot, amíg valamelyik gazda el nem kergetett. A csapat kölyök futva, egyenként apadt el. Eltűnt az ásító kapu alatt vagy a hátulsó kerítésen.

Nagy Imre: Horgászó gyermekek

Én is megérkeztem, s a futás egyből állássá változott át. Állássá, amibe a szorongó érzés úgy csapott bele, mint a mennykő. Hogyan is kerülök most szüleim elé? — vagy jobban mondva, hogy is kerüljek el szemük elől, hogy csupán valamit egyem, aztán gyorsan feküdjek le és aludjam.

Jó isten! Ezek helyett a pillanatok helyett még az akasztást is szívesen elviseltem volna. Hát még a verés, ami rendszeren kijárt. Ha nem egyéb, egy-két pof. Ez főképp attól függött, hogy édesapám milyen hangulatban volt, és mikor jött haza.

Megindul a tervszerű belopakodás. Micsoda szívszorító távolsággá nőtt az a csekély huszonöt lépés, amit minden este újból meg kellett tenni. És mégis mindig csak este jutott eszembe.

Nagy Imre: Utca

Valaki benyit a kapun, s nekem alig van annyi időm, hogy a bokrok közé ugorjak, nehogy meglássanak. Tejért jöttek. Apám hangját hallom az istálló felől. Ez az, most

felhasználok az alkalmat, s máris a konyhában vagyok, ahol anyám a szomszédasszonnyal kezdett beszélgetésbe. Rázendít:

— Te tekergő, megint hol voltál egész nap? Jaj, nem tudom, mit csináljak ezzel a gyermekkel. Egész nap a Kicsid Anti fiával halászik az Olton. Mi is lesz így ebből a tekergő gyermekből?

Amíg így folyt a panasz, s zuhogott reám az anyám szidása, láttam, szavaiból éreztem, hogy nincs nagy veszély. Legott megneszeltem, hogy nincs fa a kályha alatt, szaladtam hát érte, de úgy, hogy a nyakam törött ki. Lerakom a nagy öl fát, s ím látom, víz sincs a vederben. Nosza, azt is hoztam. Úgy telitöltöttem a vedret, hogy a nyakam is megnyúlt belé. De mondtam is magamban, most kiteszek magamért. Apám pedig a fejéből jövet látta, milyen serényen dolgozik a fia. Alig érkeztem be a konyhára, anyám máris küldött a boltba, akár élesztőért, akár borsért vagy egyébért. Jól tudta, miért.

A boltból visszafelé jövet már másképp jött Emrike. Füttyölt örömeiben. Most már igaz, madarat is lehetett volna fogatni velem, olyan jókedvem támadt, kivált ha az a kutya éhség és álmoság belém nem bújik. A puliszkának való víz már oda volt készítve, de mire az elkészül, elkészültem én is.

Előbb lekuporodtam, az inget a lábamra húztam, s amint az álmoság egyre inkább elfogott, ugyanolyan arányban nyúltam el vízszintesen. Lábam a hamutartó alá dugtam. Olyan jól melegített, s máris elcsendesett fölöttem a világ zaja. Még csak annyit hallottam fél füllel anyámtól: „Ez a gyermek megint étlen aludt el.” Engem pedig már a világ minden ételével sem lehetett volna visszacsalogatni az édes álomból. Aludtam. Orcámra kiült a pír, s belém szállott a béke. Mellettem ott hevert a szeneslapát. Arrább az aludttej készült: egyetkettőt cseppent a hosszú dézsába. Előbb a macska, később pedig a kutya feküdt le mellém. Kész volt a falusi csendélet. A kályháról az olvasztott vaj szaga oszladozott, hogy az egész konyhát betölthesse. Egy óra múlva felköltöztek, hogy egyem is valamit, de ilyenkor már alig tudtam magamról. Éppen csak hogy valamit magamba tömtem, s máris hosszan nyúltam el a padon. Manapság nem sorolnám éppenséggel a kényelmesebb fekvőhelyek közé, s lám, akkor nem létezett nagyobb boldogság, mint azon a kopogó deszkán aludni. Félig aludtam már megint, amikor Ferenc bá megérkezett, s vele jött rekedtes hangja is. Ő volt az állandó napszámos, akinek a hátán tanultam meg a lovaglást. Beszéde átszűrődött az álmon, csendesen, simogatón ringatott el, úgy, hogy sohasem emlékeztem, mikor kerültem ágyba.

Másnap előlről kezdődött minden, s betöltötte kis agyam minden zegét-zugát. Este azzal voltam elfoglalva, hogyan jöjjenek be; reggel, hogy miképpen váljak le a házról. Mindig akadt, aki megelőzött, s már javában halászott.

Milyen kicsiből kitelt a felszerelés: fűzfaág, kendercérna, s ha éppen nem volt bolti horog, megtette a jól hajlított gombostű is. Itt csak arra kellett ügyelni, hogy a hal hamar a partra érkezzék, ne legyen ideje ficáncolni.

A gyönyörűséges környezet testemmé vált. Az Olt vize elég komoly sodrással szalad a sötét híd alatt. Kitámasztott oszlopai afféle athéni templom oszlopaira emlékeztettek, a sötét híd tetején azonban nem görög atléták lovas szobrai álltak márvánnyá merevedetten, hanem az eleven falu élete vonult át reggeltől estig, amit én igen sokszor megcsodáltam. Alulról néztem, mint vonul át az ég peremén a szekéren ülő vagy kaszát vivő ember, vállán gereblyével az asszony.

Némelyik csudálkozva állt oda, a korlátra támaszkodva, hogy az apró gyermekek örömeiben elnyúlt szájjal gyönyörködjék. Jobbra a falu egy része látszott. Útját elkísérte a sok vízárt megért öreg fűzfák vonala, ami a néha megnőtt Olt irányát követve megtörte a sodró víz féktelen rohanását. A szemközti dombon felfelé kanyarogtak az apró parcellák, s azokon látszott, hogy a borsó már elvirágzott. Kebelünket jól megtömve tértünk vissza, s testvériesen osztottuk el a zsákmányolt borsót, s azt ott nyomban mindenestől meg is ettük.

Akadtkrumpli is, de az ősze felé töltötte meg a gyomrunkat. Szénben sütöttük ki, s gyorsan fel is faltuk.

Hol van az a festék, ami a virágba öltözött határt ki tudná fejezni? A nyár teljességéhez tartozott, hogy a képet a mező érdekes hangja, a tücsökmuzsika árasztotta el. Ott hullámozott át a fejünk felett. Nem lehetett észre nem venni ezt a nyári muzsikustársaságot. S mert észrevettük, abbahagytuk a víz melletti életet, s kivonultunk a hegybe prűcsköt herélni. Könnyen megfogtuk. Egy vékony imolaszállal megpiszkáltuk a görbe vonalú lyukat, s máris egész hadsereg menekült a lyukból. Rengetegen voltak, egymást érte a fészük. Mihelyt felmelegedett az idő, kezdődött a játék, s a tetőfokát akkor érte el, amikor a nagy hőség beköszöntött. (...)

Nagy Imre: Olt híd

Amikor 1922-ben hazajöttem Csíkba, s megláttam a nagy csukaállományt, tapogatózni kezdtem, hogyan is megy az a blinkerrel való halfogás. Voltak, akik mondták, mások egyenesen láttak is, de sehogy sem tudtam rájönni, hogyan forog a kanál a vízben. Nehéz volt ezüstkanalat szerezni — mert az elmondás szerint csak az ezüstkanál villan izgatóan a tengelye körül, ha a vízzel szembehúzzuk. Beletelt egy év, amíg a titokra rájöttem. Egy kicsi kávéskanalat (nyél nélkül) úgy fúrtam meg, hogy egy tengelyre fel tudjam szerelni, s mikor kipróbáltam, a vízben tényleg elkezdett billegni. Mindennap kimentem kipróbálni a csalit. A víz partjának húzva egy kis csuka bekapta a szereléket, én legott kirántottam, s ezzel megnyílt a titkok titka: a csukahalászat lehetősége. Határt nem ismerve érdeklődtem, kerestem az összeköttetést, amíg egy valódi blinkert nem kaptam. Egy-két kilós csukával kezdődött a halászatom, egy nagy fuszulykás-karóval s egy vastag zsineggel. Mai felszerelésem mellett úgy szerepelhetne, mint múzeumi őstárgy. Az első nagy hal elszakította mindenemet. A két-három méteres vízben a bokor aljáról vágott neki a lassan úszó csalinak. El sem tudtam volna képzelni, hogy ekkora hal is létezik az Oltban. Először a rudam törött kettőbe. Még fogtam a spárgát, aztán az is elszakadt. A hal egy-két billenéssel az egész mély vizet megkavarta. Sokáig követtem, amint eltűnik: az áramló víz mindenütt jelezte a nyomát. (...)

De a sok sikertelenség, amit részben a megfelelő felszerelés hiánya okozott, nem kedvetlenített el, hiszen annyi volt a csuka, hogy majd minden bokor alatt rejtőzött egy-kettő. A szerzett tapasztalat s a jobb felszerelés meghozta az eredményt, sőt a hírért a városba is elhurcolta. Nem tudták megértem, mivel fogok majd mindennap olyan tömérdek csukát. Az emberek utánam lestek, bokrokból figyeltek, de amíg el nem árultam titkom, csak a nyavalya törte őket.

Ha két ember tud valamit, az már nem titok. Megmutattam két-három embernek felszerelésemet, s egy-két év leforgása alatt már tízen-húszan halásztak blinkerrel. Akkorra már hozattam magamnak remek felszerelést, s azzal valóban élvezet volt halászni. Ha vendégem jött, megkérdeztem: — Szereted-e a halat? Ha igen, akkor menjünk s fogjunk vacsorára. — Kisebbekből kettő, nagyobbakból egy is elég volt vacsorára. (...)

Ma már nem csinállok olyan nagy dolgot a halászatból. Csak úgy szórakozásból ülök a parton, s csudálkozom, gyönyörködöm, amint a hal egymást figyeli. A vízre esett vagy a vízen lefelé úszó bogárkát, ha kicsiny, a kis halak, ha nagyobb, a nagyobb halak, legutoljára pedig a legnagyobbak kapják el. A megmozgatott vízre a nagy halak előjönnek, körüljárják azt a részt, ahonnan a mozgás jön. A víz hullámai továbbítják a hangot, s így szerez tudomást egyről-másról a hal.

Ha tiszta a víz, két méterre is jól le lehet látni benne. Csupán mozdulatlanul kell maradni, hogy megfigyelhessük a víz életét. Erre a mozdulatlanságra azonban néha a pocegér, menyét, görény vagy vidra is megjelenhet. Attól függ, mondom, hogy milyen csendben és mozdulatlanságban maradunk s meddig bírja a türelmünk.

Csobányosi vízi kirándulásaimait már a festéssel kötöttem össze. Befogtam kényelmes, nagy szekerembe, s negyven-ötven kilométert is mentünk, amíg a hely színére nem értünk. A Kormosba tizennyolc-húsz kilométer utat tettünk meg.

Horgászaton (Ismeretlen szerző felvétele)

Két-három heti elemózsiával megpakolva, a négyszemélyes sátrat felcsapva indultam el, s alighogy megérkeztem, már estére kész volt a pisztrángvacsora. A sátrat tíz perc alatt

húztam fel, körülárkoltam, aztán jöhetett az eső, a vihar. Legtöbbször egymagamban voltam — ez az igazi havasi élet —, egyedül a természetben. Előfordult, hogy valami a sátor kötelét elszakította, s erre a sátor összeesett. Lusta voltam felkelni, hogy megcsináljam. Testem vonalán végig-rücskölődve ráncosodott a nagy sátor, amíg a nap fel nem költött. Az már igen kényelmes berendezés volt, amikor még az összecsukható ágyat is kivittem magammal.

Az egyedül való kirándulást vagy a kutyák, vagy a pásztorok veszélyeztették. Egyszer alig helyezkedtem el, a sátortól négy-ötszáz méterre levő ökörcsordához mentem rajzolni, s mire visszatértem, már jött is velem szembe a hasát lógató pásztorkutya. Akkor még nem is sejtettem, hogy a kutya pontosan tőlem jön, s hasában lógatja az én kétheti kenyeremet.

Máskor a pásztorok gyámbásztak meg. Később már kutyát vittem magárnál, ami az effélétől megvédett.

Volt kellemes, szórakoztató tolvajom is az erdei egér személyében, amivel később barátságra is léptem.

Ha sok volt a mogyoró, sok volt a mókus is. Ha nem zavarja az ember, megszokják az odatolakodót. Amint festettem, éppen csak a nyakamba nem jöttek a lehajló ágról, amint a végén lógó mogyoróért tornásztak. A mókustársadalmat rendkívüli módon élveztem. Együtt is nőttem fel velük, sok örömet szereztek.

Ha nem volt velem a kutya, sátram körül sok vad vonult el. Több éjjelen át zavart valami kopogásféle. Az élelmiszeresládámban hallszott időnként valami gyenge koppanásszerű hang. Mi lehet az a valami? Nem vagyok rest, felkelek, felnyitom a láda fedelét, s odairányítom a villanylámpa fényét. Keresem a kopogás tettesét. Nem jöttem rá, nem kaptam meg, hát visszafeküdtem. Megint újrakezdődött a kopogtatás. Újból előlről kezdem az egész ügyet, de sehol semmi. No, majd nappal utánanézek. Reggel szét is rakom a láda tartalmát. Imitt-amott elszotyogtatott mogyorót találok, amit a tegnap szedtem le. De mi hordja széjjel? Felemelem a ládát, s a rejtélynek egyszeriben nyomára jövök: egy erdei egér remek fészke van ott, s a fészek mellett az elcsórt mogyoró halomba rakva. A pasas első pillanatra azt sem tudta, mit csináljon ijedtében. Hagytam elszaladni, csupán a mogyorót szedtem ki a fészekből. Másnap a kopogás kezdődött előlről, de már nem izgatott. Tudtam, hogy az én egerem a ládából fuvarozza a mogyorót fészkebe. Úgy látszik, nem tudja jól magához szorítani vagy a szájában megtartani — el-elejtette, s ez a hang adta a kopogást.

*

Képeimen a természetben lassan megjelent az élet, állatban, emberben egyaránt, sőt meg is sokasodott. A ház körül mindenki és minden élőlény sorra került modellnek. A tehenet, amelyet festettem, eladtam. Eladtam a képet is, de a tehenet nem vihették el addig (kb. egy hónapig), amíg a képet meg nem festettem. Nagyot néztek a szomszédok, hogy a képért többet fizettek, mint az élő tehénért, pedig még borja is volt.

*

Néha a kertemben ült és diskurált a Magyar Népi Szövetség vezérkara. Estefelé volt már, s ilyenkor a hollóm már elfoglalta helyét: ott ült a kaptár tetején. Kutyám, a Kormos, szintén feketében hallgatta a dumát. Csak a holló szólt néha a témához, magam sem tudom, mit mondott. (...)

Ez a madár, amelyet évtizedeken keresztül kerestem, s csak most találtam meg, 1946-ban, nekem sok örömet, némelyeknek annál több bosszúságot szerzett. (...)

A barátkozás rövidesen elválaszthatatlanokká tett. Mindenhol velem volt. A gyér májporciót kisebb halakkal egészítettem ki, ezeket együtt fogtuk. Ő, Kuri a vállamon várt nagy érdeklődéssel, s figyelte a zsákmányt. A kikapott halra egyből rácsapott. Mindig attól tartottam, nehogy a hallal együtt a horgot is bekapja. Négy-öt kis halat is elfogyasztott, miközben leadta a hozzá fűzött dallamokat.

A kutyámmal együtt nőttek, naponta hergelték egymást, s ebben inkább Kuri volt a ludas, mint Kormos. Élvezet volt azt a táncot végignézni, amint Kuri kemény csőrével a Kormos fenekébe vágott, s utána felreppent, Kormos pedig nyújtott nyakkal és tátott szájjal kapott utána, de mindig csak a levegőbe kaffantott.

Már a faluba is kijárt, sőt a városba is elmerészkedett.

Egyik alkalommal estefelé nem érkezett meg a szokott helyére. Nyugtalankodtam emiatt, de nem volt mit tenni. Csak reggel érkezett meg, összerongált tollazattal, s csőrének összetört éles peremével. Egyenesen a vállamra szállt, s egy félóra hosszat panaszkolta bűjét, jobb vállamról a balra ment s onnan vissza, s közben finoman játszott a fülem cimpájával, amit csőrével tapintgatott. Másnap tudtam meg, hogy galickás fogságba került, s így eresztették el, amikor megtudták, hogy kié a holló. Az történt ugyanis, hogy amikor a mezőn engem otthagyt, a város végén kapáló két öregasszony mellé csapott le, mint egy ördög, pont előttük egypár lépésre. Aztán szokása szerint elkezdett mondani. Ezek a nők ilyent még nem láttak, s úgy megijedtek, hogy kapájukat is eldobálták. A szomszéd házhoz szaladtak, ahonnan a gazdát hívták segítségül. Nem tudták, miféle fekete nagy madár termett egyszeriben előttük. Így esett Kuri fogságba.

Már mindenki jól ismerte, a gyermekek még a levegőből is lekiabálták. Ha csak elkiáltottam magam: Kuri!, s ő meghallotta, azonnal jött, rászállott a hátamra, csőrét odakente, a fületem megcsipegette, s így üdvözölt. Ha nem volt valami baja, otthagyt, de ilyenkor kísért és figyelte, hogy merre járok, s követett. (...)

Az volt a szokása, hogy ha valahol embert látott, melléje leszállt, s különösen ha valamiféle csomagot talált, szétszedte, s azzal, ami érdekelte, hazarepült vagy hozzám szállít. Ha hazavitte, a leghetlenebb helyekre dugdosta, még ha csont, üvegcserep vagy ruhafoszlány volt is. (...)

Egy szép napon nem jött haza. Évek múltán tudtam meg, hogy a nyakát kitekerke a levelező boszorkány. (...)

*

Alig szürkül. Kakasok szólnak. A pitypalatty hangja átszűrődik az ablakon. Már a mező is ébred. Ha most indulok, a friss harmatnyomokon még vadra talállok. Kapom a csizmát. Nem süttyn belé a lábam. Valahogyan felrángatom. Beleizzadok.

Kint állok a folyosón. Itt-ott ajtó csapódik a szomszédék felől. Egy-egy gyér hangfoszlány érkezik az istálló irányából, bizonyára a tehenet fejték meg. Ott is habzik a sajtárban a tej valóban, s a macska vékony, nyávogó hangon kericiskéli porcióját.

A paraszt egy öl szénával eltűnik az istálló felé. Minden olyan álmos, csak bennem mozdult meg a vér. Éles füttyöm hasít bele az álmos hangulatba. A szalmakazal alól tüstént előbújik a két kutya. Majdnem egyszerre rázzák szemükből az álmot, testükről a bundájukra ragadt szalmát. Nem tudják, miért is füttyülték ki őket vackukból.

Amint meglátnak csizmásan, puskával a hátamon, éktelen vonításba kezdenek, mintegy feleletül az előbbi füttyre, mintha azt mondanák, igenis, most már tudjuk, miről van szó, csak egyedül azt nem, hogy merrefelé megyünk. Előreszaladnak, és várnak a kapuban, tekintetük a két erdőt váltogatja. Szíjakat akasztok a nyakukba, s megindul a menet. Rázendítenek a nótára, ordítanak, felferik a falu csendjét. Csak úgy zeng a falu a kutyaugatástól.

Nagy Imre (Ismeretlen szerző felvétele)

A malmok mellett haladunk el. A sötétbarna malom háttérében a malomkerékről lehulló víz fodrai fehérlenek. Az út a nagy fűzfánál kanyarog, mellette az utat követve a malomárok néhol keskeny híd alatt bujkál, majd átkígyózik az út túlsó oldalára, s egymásba fonódva követik tovább is egymást. A falu széle, utolsó két háza mar világosan látszik, ökrös fogat tér ki a kapun. Szántani megy a gazda. A csaposkert mellett elhaladva stiglicék riadnak fel a gázos, burjános aszattból. A verebek tanácskozását egy pillanatra csenddé fagyasztja a nyílként közénk csapó vércse; karmai között lógatva zsákmányát száll tovább. A verebek lassan ocsúdnak, de rövidesen magukhoz térnek, s fokozatosan újból folytatni kezdik a fülsiketítő csiripelést. A kutyák szíja megfeszül a markomban. Úgy húznak végig a falun, mint két igas állat. Kakas szalad át az úton, s egykettőre a kerítésen terem. Kinyújtott nyakkal eregeti férfiúi hangját. De nem nekünk szól ám ez, hanem a szérú alatt kapargászó tyúkoknak. (...)

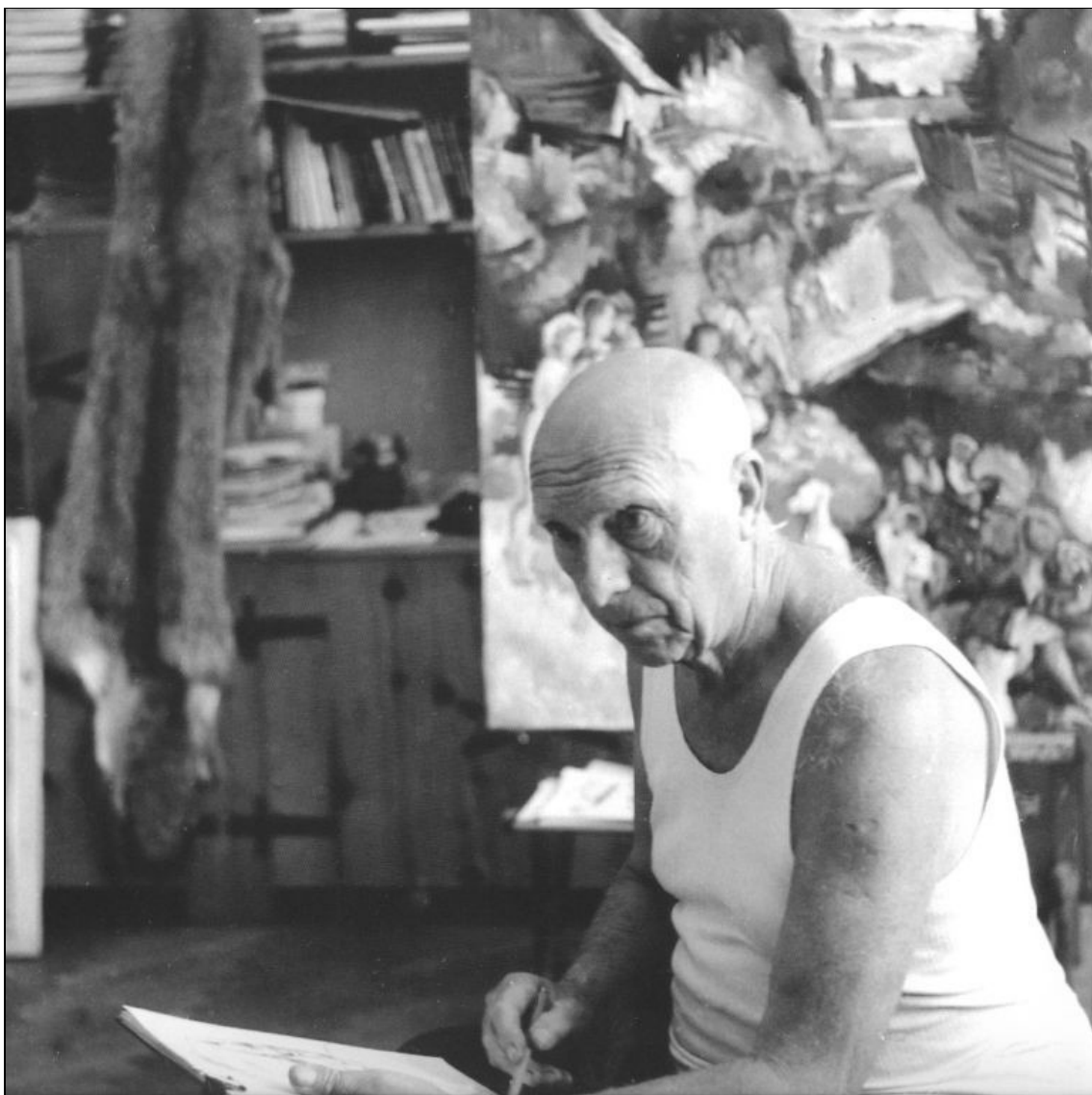
Amint a csaposkerten átmásztam, utam a káposztás- és kenderesföldeken visz át. Már fent is vagyok a dombokon. Magam mögött hagytam a falut, aminek most már csak távoli képe és a távolságban megfakult hangjai érkeznek el hozzám.

Bokroson haladunk át, s alig tudom tartani a kutyákat, mert egyre a friss vadnyomot szaglásszák. Beérkezünk az erdőbe. Tekintetemmel köszöntöm errébb a néhány fiatal fenyőt, tovább pedig a háttérben a lomha, terebélyes bükkfákat, a tájat, a gyönyörűséget.

Itt szalad át a sok ösvény a vörösre kopott mély út árkába. Most már eleresztem a kutyákat. Azok földre szegett fejjel, szimatolva rohangásznak körülöttem. Az egyik már megkapta a nyom irányát, s szempillantás alatt eltűnik a felfelé haladó völgy kanyarulatában.

Beállok egy nagy rózsabokor s egy fiatal fenyőcsoport alkotta rejtekbe, s várok. Akármennyire is izgulok, fülem az első kutyahangot várja. Szemem észreveszi a gébics tövisre szúrt egereit. Ott lóg le egy lótetű-maradvány is. Ez volna hát a tövisszúrógébics napon szárítós kamarája. Valami a lábam mellett, a lapi alatt motoszkál. Egér lesz az. Úgy is van. Kis feje megjelenik, de menten vissza is kapja — láttomra —, s már el is csendesedett. Mátyásmadár hangját hallom. Lehet, hogy a kutyákat jelzi. Az egyik kutya vinnyogni kezd, de az ugatásba már egyszerre zendítenek bele, s máris visszhangzik az erdő. Nyilván kiugrott a bokorból a nyúl. Na, de most merre veszi útját a füles? Néha egy délelőttön át hajszolják, amíg puskacső elé kerül, de most nagy robajjal rohan a fák alatt elhúzódó ösvényen a kétségbeesett állat, pont felém. Egy pillanat műve, hogy a nyúl orra az irányzék vége s a ravaszra görbült mutatóujj vonalába kerüljön és — supp! A füstfelhőn át látszik a kecskebukát vetett nyúl hátsó lábának utolsó rúgása. A kutyák is megérkeznek, végigszaglásszák a harmattól nedves nyulat. Lefeküsznek melléje és várnak, mi jön most? Egypár száraz ág a fenyőfa tövéből, s máris pattog a tűz, a füst pedig csigavonalban kapaszkodik a bükk lombjai közt felfelé. Kezemben a szalonna. A hegyesre faragott nyárs a bőr alatt szeli át a lány húst, s zsírját máris a zöld fűre tett kenyérre csepegteti. Az első falástól csak éppen nem csepeg a nyálam. A két kutya szeme torkomig kísér minden falatot. Én ettem meg, s ők nyeltek nagyot — de szárazon.

Nem mondom, mindhármunknak megjött az étvágya. Első lábukra nyugtatott fejjel feküdtek, s csak a szemükkel kísérték mozdulatomat, mígnem a második falatot, s mindent, ami azután következett, meg nem osztottam velük. Megreggeliztünk. Az életnek ilyen gyönyörűséges hangulatában hagytam el jó ismerőst, barátomat: az erdőt. (...)

Nagy Imre festő (Nagy P. Zoltán felvétele)

ÉLETRAJZI ADATOK

1893.	július 25-én született Zsögödön.
1904-1910	Elemi iskoláit szülőfalujában végzi, majd a csíksomlyói Római Katolikus Főgimnázium tanulója. Inkább rajzoló szenvedélyének él, mint a tanulásnak.
1910-1914	Középiskolai tanulmányait Csíksomlyón végzi a tanítóképzőben.
1915-1917	A keleti fronton harcol. A bunker agyagfalába tábori jeleneteket mintáz.
1917-1920	Tanulmányi szabadságot kap, Budapestre utazik. Szobrász szeretne lenni. Beiratkozik a Képzőművészeti Főiskolára.
1920-1922	A kecskeméti művésztelepre kerül.
1922-1924	Visszatér Budapestre. Főleg rézkarcokat készít.
1924	Hazatér szülőfalujába. Marosvásárhelyen, Kolozsváron, Brassóban egyéni kiállítással mutatkozik be.
1926	A második brassói kiállításán grafikáit és olajképeit mutatja be.
1927	A harmadik brassói és kolozsvári kiállítás meghozza az anyagi sikert is.
1930	Gazdálkodni kezd. Részt vesz a Csíki Székely Múzeum megalapításában. Első csíkszeredai kiállítására ez utóbbi alkalommal kerül sor.
1937	Meghívják Londonba a koronázási ünnepségre.
1938	Londoni kiállítása komoly anyagi és erkölcsi sikerrel zárul.
1944	Katonai szolgálatba rendelik.
1945	Visszatér Zsögödbe. Helyreállítja gazdaságát, s bekapcsolódik az újjáéledő művészeti életbe.
1949	Kénytelen felszámolni gazdaságát.
1950	Kolozsvárra költözik, de nyáron és ősszel továbbra is Zsögödön dolgozik.
1951-1953	A marosvásárhelyi cukorgyár állandó vendége, ahol a munkások életét tanulmányozza.
1953	Télen kolozsvári műtermében, az év többi részében pedig Zsögödön dolgozik.
1959	Megnyílik Marosvásárhelyen a Nagy Imre Galéria.
1973	80. születésnapja tiszteletére felavatják a zsögödi képtárat.
1976	Mintegy 6.500 alkotását szülővárosának adományozza. Augusztus 22-én hunyt el. Hamvai a zsögödi emlékház falai mellett pihennek.

FORRÁS

- Gazda József (1972): Nagy Imre – Kriterion Könyvkiadó, Bukarest
Nagy Imre (1979): Följegyzések – Kriterion Könyvkiadó, Bukarest
Nicolae Bucur – Kántor József (szerk.) (1983): Nagy Imre Xilografuri Fametszetek
Holzschnitte Xylogravures – Hargita megye Szocialista Művelődési és Nevelési
Bizottsága – Csíkszeredai Múzeum, Csíkszereda
Szabó András (2006): A bőfény forrása. Zsögödi Nagy Imre – Pallas-Akadémia – Csíki Székely
Múzeum, Csíkszereda

Nagy Imre (KOVÁTS JENŐ felvétele)